

ULKOMAISEN KIRJALLISUUDEN TARKASTELUA — GRANSKNING AV UTLÄNSK LITTERATUR

Toimittaja — Redaktör: Pentti Pärssinen

NILS ANDRÉN (toim.): *Utländsk statskunskap*. Bokförlaget Liber, Stockholm 1965. 440 s.

Meillä käytössä olleet poliittisia järjestelmiä käsittelevät oppikirjat ovat toistaiseksi olleet etupäässä amerikkalaisia, mistä on ollut muun muassa se haitta, että Yhdysvallat itse on tavallisesti jäänyt ulkopuolelle. Nils Andrénin yhdeksän muun kirjoittajan kanssa laatima suppeahko oppikirja on pohjoismaisesta näkökulmasta kirjoitettu, joten siinä on poliittisen merkityksen kannalta ja valtiosääntöjen kehitykseen antamansa panoksen puolesta tärkeimmät valtiot, Iso-Britannia, Ranska, Yhdysvallat, Saksa ja Neuvostoliitto, käsitelty Suomenkin oloissa tasapainoiseksi katsottavalla tavalla. Traditionaalisesti mielenkiintoinen Sveitsi on myös käsitelty, mutta muuten on vältetty tietosanakirjamaisuutta jättämällä pois liian monien suhteellisen samantapaisten eurooppalaisten valtiosääntöjen ja poliittisten järjestelmien esittely.

Se mitä teoksessa tämän lisäksi käsitellään, on tavallaan radikaalisti uutta ja mielenkiintoista: Aasian tärkeät suurvallat Kiina ja Intia käsitellään erikseen, jälkimmäistä ei vain Imperiumin osana, ja kaksi kehitysaluetta,

latinalainen Amerikka ja Saharan eteläpuoleinen Afrikka omina lukuinaan. Afrikka ei tämäntapaisiin oppikirjoihin ole käytännöllisesti katsoen lainkaan päässyt mukaan. Kun kirjoittajien asiantuntemus kautta linjan on hyvä, esitystapa lyhyttä, asiallista ja sujuvaa ja asiasisältö tällä hetkellä täysin ajan tasalla, on teos saanut tämän päivän maailman dynaamisen esittelyn luonteen, ja siitä puuttuu eräiden laajempien oppikirjojen kuivahtaneisuus. Ansioina voidaan mainita myös kunkin valtion tai alueen kohdalla esitetyt lyhyet perustiedot ja historialliset katsaukset.

Oppikirjana käyttämisen kannalta voidaan haittana pitää vertailevan otteen puuttumista, mikä on tarkoituksellista, sillä teos on tarkoitettu täydentämään toista ruotsalaista oppikirjaa, nykyaikaisten valtiosääntöjen vertailevaa esitystä. Kymmenen kirjoittajan yhteisteoksella ei tietenkään voi olla täysin yhtenäistä luonnetta, mutta samanlainen dispositio kautta linjan vaikuttaisi varmaankin pakkopaidalta ja sopisi huonosti esim. sekä Yhdysvaltojen että Afrikan valtioiden käsittelyyn. Puutteeksi täytyy katsoa kansandemokratioiden poisjättäminen, sillä niiden poliittisella kehityksellä on pohjoismai-

den kannalta kieltämätöntä mielenkiintoa. Neuvostoliittoa käsittelevä osa on asiallinen ja kiintoisa.

Kirjan lopusta löytää tenttikysymyksiä laativa opettaja laajan osaston valmiita kysymyksiä — opiskelijoiden onneksi tai onnettomuudeksi. — J. H.

JEAN-PAUL CHARNAY: *Le suffrage politique en France*. Mouton & Co, Paris & La Haye 1965. 832 s.

Marcel Prélot toteaa teokseen kirjoittamassaan esipuheessa, että Jean-Paul Charnayn tutkimus kohdistuu Ranskan poliittisessa järjestelmässä tähän asti varsin puutteellisesti tutkittuun alueeseen. Eräitä ansiokkaita Ranskan valtiollisia vaaleja käsitteleviä tutkimuksia on tosin julkaistu, mutta ne ovat rajoittuneet joihinkin tämän poliittisen instituution aspekteihin. Charnayn teos sen sijaan on Prélotin mukaan, »somme électorale»; sen tarkoituksena on kertoittaa yksityiskohtaisesti koko tämä Ranskan poliittisen järjestelmän alue.

Teos käsittelee Ranskan parlamentti- ja presidentinvaalien ohella myös kansanäänestyksiä, ja tarkastelu ulottuu näiden instituutioiden valtiosääntöoikeudellisesta perustasta aina Ranskan valitsijakunnan äänestyskäyttäytymiseen asti. Käsitellessään eri ilmiöitä tekijä luo lisäksi katsauksen myös niiden historialliseen kehitykseen ja joutuu tällöin joskus siirtymään ajassa melko kauaksikin taaksepäin.

Esiteltyään aluksi lyhyesti tutkimuksensa tavoitteet ja selostettuaan metodiin liittyviä kysymyksiä tekijä valaisee Ranskan valtiosäännössä ilmaistujen vaaleja koskevien periaatteiden ke-

hitystä ja tarkastelee nykyisin voimassa olevan vaalilainsäädännön syntyhistoriaa. Kaikki tämä on eräänlaisena johdantona, ja sitä seuraava aineisto on jaettu kolmeen pääosaan.

Ensimmäisessä osassa tekijä käsittelee yksityiskohtaisesti Ranskan vaalituutioiden juridis-poliittisia puitteita, äänioikeuden yhtäläisyyden periaatetta sekä valitsijakunnan tahdon ilmenemistä vaaleissa ja äänioikeuden vapaan käyttämisen periaatetta. Tarkastelun kohteiksi tulevat tällöin tietysti myös ne erilaiset poliittiset voimat, jotka vaalilainsäädännön määräämien pelisääntöjen puitteissa, tai joskus niitä vastaan rikkoenkin, pyrkivät vaikuttamaan valitsijoiden kannanottoihin ja vaalien lopputulokseen. Tekijä käsittelee muun muassa katolisen kirkon ja sen papiston vaikutusta valitsijoiden äänestyskäyttäytymiseen, ja vapaamuurariuskin saa, hieman yllättäen, osakseen kymmenkunta sivua tekstiä. Korruptiota ja »vilpillisiä menettelytapoja» selostetaan melko laajasti ja oikeustapauksiin viitaten.

Teoksen toisessa osassa käsitellään ehdokkaiden asettamiseen ja näiden poliittiseen esiintymiseen liittyviä ongelmia. Kolmas osa taas on omistettu vaalien valmistelun, vaalitaistelun eri muotojen sekä itse vaalitoimitusten tarkastelulle. Lopuksi selvitetään presidentinvaaleja ja kansanäänestyksiä koskevia erikoismääräyksiä.

Tekstiin liittyy kauttaaltaan varsin runsaasti viittauksia sekä kirjallisuuteen että oikeustapauksiin. Teoksen loppuun on liitetty laajahko lähde- ja kirjallisuusluettelo sekä yksityiskohtainen asiahakemisto.

On hyvin ymmärrettävää, että laaja-alaisessa tutkimuksessa eri elementtien välinen tasapaino järkkyy ja jotkin ongelmat tai jokin osa-alue saa suhteellisesti enemmän huomiota kuin muut. Charnayn teos täyttäneen tässä suhteessa kuitenkin varsin korkeatkin vaatimukset, joskin poliittisen sosiologian ongelmista kiinnostunut lukija saattaa joissakin kohdin kaivata hieman laajempaa empiirisen aineiston esittelyä. — R. L.

W. H. FRIEDLAND, CARL G. ROSBERG, Jr. (Ed.): *African Socialism*. Stanford University Press, Stanford, California, 1964. 313 sid.

För var och en som forskar i Afrikas politiska och ekonomiska utvecklingsproblem, är konfrontationen med »afrikansk socialism» oundviklig. Nästan alla afrikanska stater och partier bekänner sig till denna nya ideologi. Även de som inte gör det (t.ex. Liberia och Elfenbenskusten) följer i praktiken en politik som i stort sett är identisk med de socialistiska afrikanska staternas. Liksom alla som forskat i den afrikanska socialismen, utgår också H. Friedland och C. G. Rosberg i sin bok från det faktum, att den afrikanska socialismen inte är en enhetlig doktrin med en klar ideologisk orientering. Därvid konstaterar de, att de afrikanska ledarna i Dakar-konferensen om afrikansk socialism och Afrikas utvecklingsvägar 1962 själva var oförmögna att ge en definition på sina resp. doktriner. Varför det förhåller sig så, besvarar författarna endast genom att konstatera, att »annat kunde man

knappast vänta sig, emedan ideologin är så ung».

Den afrikanska socialismen är visserligen endast fem år gammal, men härvid borde ju en ingående idéhistorisk analys kunna ge bättre resultat än de som författarna varit i stånd till. Frågan om den afrikanska socialismens genesis upptas inte heller. En av medarbetarna till boken förklarar visserligen, att Léopold Senghor influerats av den katolska vänsterns socialistiska idéer, men nöjer sig också med denna uppgift utan att försöka djupare analysera det ideella samspelet mellan denna och den afrikanska socialismen. Hänvisningar till andra afrikanska politiker saknas. Man kunde ju argumentera, att Kwame Nkrumah i sitt tidigare liv närmast influerades av Marcus Garvey medan han nonchalerade DuBois, varför frågan uppstår, huru hans ideella bakgrund kan förklaras ha påverkat honom att numera välja den vetenskapliga socialismen. En bidragande faktor kan naturligtvis sökas i hans medhjälpare marxistiska skolning, framförallt George Padmores, men denne var ju som känt antikommunistiskt (i politisk bemärkelse) inställd efter det han brutit med Komitern. Frågan står således fortfarande öppen och t.o.m. denna bok som i sitt företal pretenderar på att vara »det första multidisciplinära försöket till definition» har inte gått iland med sin uppgift. Däremot kan man inte bestrida att boken är den första verkligen omfattande behandlingen av den afrikanska socialismen.

Dess grundläggande metodik är också förtjänstfull, ehuru författarna inte dragit den slutgiltiga konsekvensen

Rush visar på ett strålande sätt huru den inre maktstridens mekanism fungerar i Kreml. Under Lenins tid fanns det inga problem om vem som var ledaren. Lenins starka auktoritet baserade sig på hans obestridbara, självskrivna ställning som 'patriarkalisk' ledare av sovjetstaten och dess kommunistiska parti. Däremot fanns det flera tronpretendenter efter honom. Själv tycks Lenin ha velat överföra sin makt på Trockij; Stalin tillgrep sig makten trots Lenins uttryckliga önskan att avpolettera honom, vilken han uttryckte bl.a. i sit »testamente», dvs. sitt brev från den 25. 12. 1922 till partikongressen. Detta brev undanhölls av det staliniska triumviratet, som då utgjordes av Stalin, Kamenev och Zinoviev.

Stalins väg till diktator jämförs av Rush med Hruščevs metoder att vinna hegemoni. Därvid har alla efterföljare till Lenin brutit mot »de leninska principerna», men legitimerat sig som rättmätiga arvtagare till hans mantel genom att på olika sätt söka indentifiera sig med den store ledaren.

Rush analys är utomordentligt intressant och utgör en värdefull källa till förståendet av den sovjetiska elitens inre »klasskamp». — S. K.

JOHN G. STOESSINGER YM.: *Financing the United Nations System*. The Brookings Institution, Washington 1964. 348 s.

Yksitoista amerikkalaista tutkijaa on yhteistyönä kirjoittanut yli 300-sivui-

sen teoksen Yhdistyneiden Kansakuntain budjetista ja siihen liittyvistä ongelmista. Kirja lienee perusteellisin tätä aihetta käsittelevä esitys, mikä on tähän mennessä ilmestynyt. Sitä ei suotta suositeltu allekirjoittaneelle kun viime keväänä maailmanjärjestön kirjastossa tiedustelin YK:n finansseja esittelevää teosta. Tarvitsemani tiedot tarpeellisine taustaselvityksineen löytyivät vaivatta tästä kirjasta.

YK:n budjetti nousee nykyään huomattavaan summaan, yli 500 miljoonaan dollariin. Tästä summasta noin 90 % lankeaa 20 jäsenvaltion maksettavaksi ja loput 10 % maksavat lähes sata muuta valtiota. Tästä johtuu, että silloin tällöin on esitetty ajatus luopumisesta periaatteesta, jonka mukaan kullakin jäsenvaltiolla on vain yksi ääni. Tätä ongelmaa pohdittiin muuten jo YK:n perustamisvaiheitten aikana. Toinen hyvin mielenkiintoinen ongelma on, voidaanko jokin jäsenvaltio pakottaa maksamaan sellaisesta toimenpiteestä aiheutuvia kuluja, jonka se katsoo olevan vastoin kansallisia etujaan. Tämä kysymys tuli esille esimerkiksi Suezin ja Kongon kriisien aikana UNEF'in ja ONOC'in toiminnan rahoituksen yhteydessä.

Eräässä luvussa pohditaan keinoja YK:n taloudellisen aseman parantamiseksi. Yhtenä mahdollisuutena esitetään muun muassa, että maailmanjärjestölle myönnettäisiin oikeus periä maksua kansainvälisten alueiden, kuten valtamerien ja avaruuden, käyttämisestä. — H. S.